

Pregledni znanstveni članak

UDK: 327.5 (4)

355.02(4)

Zapadnoeuropska unija u Europskoj integracijskoj i sigurnosnoj politici

JOZO RADOŠ*

Sažetak

S ciljem stvaranja sustava zapadnoeuropske kolektivne sigurnosti i uključenja Njemačke u taj sustav osnovana je 1954. godine Zapadnoeuropska unija. Međutim za vrijeme Hladnoga rata zapadnoeuropska sigurnost ostvaruje se putem NATO-a, a Zapadnoeuropska unija u njegovoj je sjeni. Slabljenjem i završetkom Hladnoga rata otvara se prostor izgradnje samostalnije europske sigurnosne i obrambene politike, u čemu raste uloga Zapadnoeuropske unije. Nova europska sigurnosna politika razvija se u uskoj suradnji s NATO-om, ali ulogu Zapadnoeuropske unije u 21. stoljeću preuzima Europska Unija, koja je proširila integraciju i prema sigurnosnom i prema obrambenom području.

Ključne riječi: Zapadnoeuropska unija, Europska Unija, NATO, sigurnost, obrana, integracija.

*

Mr.sc. Jozo Radoš, zastupnik u Hrvatskom saboru i predsjednik Kluba zastupnika Hrvatske narodne stranke –liberalni demokrati

Uvod

Predmet je ovoga rada Zapadnoeuropska unija (ZEU), organizacija kolektivne sigurnosti zemalja zapadne Europe, nastala u jeku Hladnoga rata, a glavni joj je cilj vrednovanje uloge i doprinosa te organizacije u dva izuzetno važna i zahtjevna aspekta suvremene europske politike koje povezuje: integracijskom i sigurnosnom.

Integraciju europske vanjske politike, sigurnosti i obrane obilježavaju dva međusobno povezana čimbenika. Prvi je taj da pojedine zemlje vrlo različito vide ulogu Europe u vanjskopolitičkim i sigurnosnim procesima u svijetu, a drugi je postojanje velike sile, Sjedinjenih Američkih Država (SAD), koje su snažno povezane s europskim vanjskopolitičkim i sigurnosnim interesima i ciljevima.

Razlike među europskim zemljama velike su i brojne. Svaka od tri najveće članice EU-a ima svoje stavove i interese, a u pogledu obrane i sigurnosti zaseban položaj imaju neutralne i neutralistički orijentirane zemlje članice. Najznačajnija je razlika ona između Francuske i Velike Britanije, posebice u odnosu prema SAD-u. Dok Francuska zagovara razvoj Europe koja bi bila snažan i samostalan čimbenik svjetske politike, i to s njom na čelu, Velika Britanija želi snažno savezništvo s SAD-om jer, kao njihov glavni zagovaratelj u Europi, nalazi i vlastite interese.

S druge strane SAD je od samoga nastanka ZEU-a naglašeno prisutan u europskoj sigurnosti i zainteresiran da se europski sigurnosni integracijski procesi razvijaju sukladno njihovoj politici i interesima. Ta je politika prolazila različite povijesne etape, pa i povremene konceptijske promjene, ali njezina je prevladavajuća konstanta želja da se sačuva utjecaj na procese na europskom kontinentu, što je često dovodilo do razlika u odnosu na europske koncepcije i stvaralo potrebu da se te razlike prevladaju.

Kroz prizmu navedenih odnosa prelama se i postojanje ZEU-a te, što je još važnije, kroz prizmu ZEU-a plastično se mogu vidjeti spomenuti odnosi, a oni su od najveće važnosti za međunarodne odnose od završetka Drugoga svjetskog rata naovamo. Stoga se može tvrditi da je ZEU manje važna sama po sebi, a onda i kao zaseban predmet proučavanja, ali je za osvjetljavanje spomenutih odnosa njezino proučavanje vrlo korisno. I to posebice u svjetlu njezina ranog poslijeratnog nastanka i duge prisutnosti u europskoj politici, makar i s različitim intenzitetima aktivnosti i različitim stupnjevima relevantnosti.

Uvjeti i razlozi nastanka Zapadnoeuropske unije

Nakon teških iskustava Drugog svjetskog rata pitanje međunarodne sigurnosne suradnje i stvaranja mehanizama koji bi onemogućili ponavljanje nečega sličnog u budućnosti nametalo se samo od sebe i na europskoj i na svjetskog razini. Jednako je tako bilo samorazumljivo i početno postavljanje Njemačke u žarište interesa kao glavne opasnosti miru. Međutim velika koalicija Saveznika i Sovjetskoga Saveza samo je prikrila ideološke suprotnosti i suprotstavljenost njihovih strateških interesa. Kad je neposredna zajednička ugroza od Hitlerove Njemačke nestala, bivši saveznici počinju se međusobno doživljavati kao suparnici, tako da u razmišljanja o europskoj i svjetskoj sigurnosti vrlo brzo u žarište kao moguća ugroza ulazi i Sovjetski Savez.

Proces prebacivanja težišta s Njemačke na Sovjetski Savez koji tada postaje glavna prijetnja zapadnoeuropskoj sigurnosti, a zatim i neprijatelj, traje desetak godina, od završetka Drugog svjetskog rata 1945. godine do primanja Savezne Republike Njemačke u NATO 1955. godine. Razlozi toga procesa leže u trajnoj sučeljenosti ideologija i strateških interesa, kao što smo već naznačili, koji po završetku Drugog svjetskog rata i neposredno nakon njega poprimaju vrlo konkretne i vidljive oblike te već 5. ožujka 1946. godine, nepunu godinu nakon rata, Winston Churchill u svom znamenitom govoru u Fultonu spominje nastanak "željezne zavjese" između zapadnoeuropskih zemalja i zemalja Istočne Europe sa sovjetskom prisutnosti i utjecajem.

ZEU je nastala na kraju složenog i relativno dugog političkog procesa, a organizacijski koraci koji su doveli do njezina nastanka jesu saveznički sporazum iz Dunkerquea između Velike Britanije i Francuske, Zapadna unija, NATO, Europska zajednica za ugljen i čelik (ECSC) i Europska obrambena zajednica (EDC).¹

Sporazum o vojnom savezu koji su 4. ožujka 1947. u Dunkerqueu potpisali Velika Britanija i Francuska kao glavnu opasnost postavlja Njemačku. Taj je sporazum uključivao uzajamnu vojnu pomoć u slučaju napada, zajednički vojni odbor za planiranje obrane i koordinaciju aktivnosti vojnih zapovjedništava te savjetodavno vijeće za političke konzultacije. Nakon što američki državni tajnik Ernest Bevin dvjema

¹

Kratak prikaz nastanka Zapadnoeuropske unije, onovremeni kontekst njezinih odnosa s drugim organizacijama i pozicije najvažnijih država prema njezinu nastanku vidjeti u Bailes, J. K. A., "NATO's European Pillar: The European Security and Defence Identity", *Defence & Security Analysis*, svezak 15, br. 3, str. 305-322, prosinac 1999., str. 305-306

zemljama predlaže uključenje Belgije, Nizozemske i Luksemburga (nakon toga i Italije) u sporazum, također putem bilateralnih sporazuma, započinju pregovori s tim zemljama. Te tri male europske zemlje procesu daju nove dimenzije. Naime Belgija, Nizozemska i Luksemburg, čije su vlade u egzilu u Londonu 1943. osnovale gospodarsku uniju Benelux, zahtijevaju zajedničku organizacijsku strukturu, time i multilateralnost, ublažavanje protunjemačkog stava i naglašavanje sovjetske opasnosti. Pregovori između pet zemalja vođeni su u Bruxellesu, a 17. ožujka 1948. potpisan je u istom gradu "ugovor o gospodarskoj, socijalnoj i kulturnoj suradnji te kolektivnoj samoobrani", kojim je stvorena Zapadna unija.

SAD pozdravlja osnivanje Zapadne unije, ali unatoč tome i unatoč aktivnom sudjelovanju u njezinu osnivanju, pitanje američke uloge u sigurnosti i obrani Europe nije bilo riješeno. Odnosi s SSSR-om sve su se više zaoštravali, a zapadnoeuropski saveznici bili su i preslabi i odviše nesložni da to prevažno pitanje ukupne svjetske sigurnosti bude ostavljeno njima samima. Postojale su i ideje o uključivanju SAD-a u Zapadnu uniju, ali je prevladao stav o stvaranju sustava atlantske regionalne sigurnosti u skladu s člankom 51. Povelje Ujedinjenih naroda, koji omogućuje međusobnu pomoć pri obrani. Nakon pripremnog sastanka predstavnika SAD-a, Velike Britanije i Kanade 6. srpnja 1948. započeli su pregovori veleposlanika pet zemalja članica Zapadne unije s SAD-om i Kanadom o obrambenom savezu. Pregovori su se odvijali pod dojmom i pritiskom sovjetske blokade zapadnog Berlina. Kad je nacrt ugovora već bio pri kraju, 16. ožujka 1949. poziv za priključenje budućem savezu upućen je Norveškoj, Danskoj, Islandu, Italiji i Portugalu, koji su taj poziv prihvatili te je 4. travnja 1949. u Washingtonu potpisan Sjevernoatlantski ugovor, odnosno osnovan NATO-savez.

U to vrijeme u SAD-u nastaje jasan stav – bez uključanja Njemačke neće biti samostalne i dovoljno snažne europske obrane. Polovicom 1950. godine američke okupacijske vlasti službeno zahtijevaju sudjelovanje njemačkih vojnika u postrojbama bivših zapadnih saveznika na teritoriju Njemačke, a u to vrijeme i predsjednik Truman iznosi stav da od šezdeset divizija NATO-saveza u Njemačkoj deset treba biti njemačkih.² Ti američki stavovi dobivaju i savezničku dimenziju

²

Više o sazrijevanju američkog stava o potrebi uključanja Njemačke u obranu Zapadne Europe vidjeti u Adamski, J., *Back to the Future? Historical Antecedents of the ESDP*, International Studies Association, 2004., Annual Meeting, Montreal, Cana, str. 1-9

zaključkom NATO-a od 26. rujna 1950. da u njegove strukture treba uključiti i Njemačku. Iako se radi o kontinuitetu američke poslijeratne politike, brzom usvajanju navedenih stavova i u Savezu pridonijeli su prvi sovjetski nuklearni test i izbijanje rata u Koreji. I jedan i drugi događaj pojačali su potrebu za iznalaženjem europskog doprinosa i vlastitog i zajedničkog obrani.

U tim okolnostima predsjednik francuske Vlade Rene Pleven u listopadu 1950. predstavlja prijedlog o osnivanju Europske obrambene zajednice, odnosno Europske vojske s europskim ministrom obrane i nadnacionalnom strukturom, slične onoj koja se predviđala za ECSC. Tim prijedlogom trebalo je riješiti njemačko naoružavanje, britansko sudjelovanje i francuske rezerve prema nadnacionalnim oblicima suradnje. Amerikanci su uglavnom podržali prijedlog.

U intenzivnim pregovorima koji su uslijedili Njemačka je zahtijevala da članstvo u EDC-u podrazumijeva i članstvo u NATO-u, a Francuska je tražila američka i britanska jamstva kao zaštitu od mogućeg izdvajanja Njemačke iz EDC-a i nastanka njemačke samostalne vojske. Pregovori su se vodili i oko financiranja zajedničke vojske te najvećih dopuštenih nacionalnih postrojbi. Tri važna događaja iz 1951. godine u međuvremenu su olakšala postizanje dogovora. U ožujku je došlo do promjene okupacijskog statusa koji je omogućio prijenos ovlasti s okupacijskih na njemačke vlasti, u travnju je potpisan ugovor o osnivanju ECSC-a, a u svibnju je Vijeće ministara Vijeća Europe primilo Njemačku kao punopravnu članicu te organizacije. Nakon što je Velika Britanija uz potporu SAD-a dala jamstvo da će ugrozu jedinstva EDC-a smatrati vlastitom ugrozom, ministri vanjskih poslova Francuske, Njemačke, Italije, Nizozemske, Belgije i Luksemburga potpisali su 27. svibnja 1952. Ugovor o osnivanju Europske obrambene zajednice. Slijedom toga ugovora uskoro je potpisan i sporazum između šest zemalja članica EDC-a i Velike Britanije kojim se ona obvezuje da će tim zemljama, koje su i članice NATO-a, u slučaju oružanog napada pružiti svaku vojnu i drugu pomoć, a u skladu s člankom 51. Povelje Ujedinjenih naroda.³

Poteškoća s ratifikacijom imale su i druge zemlje, ali su od ožujka 1953. do srpnja 1954. parlamenti Njemačke, Italije, Nizozemske, Belgije i Luksemburga ratificirali ugovor o osnivanju EDC-a. Ratifikacija

³

Više o integracijskim procesima na području sigurnosti u Europi 1950-ih vidjeti u Duke, S., *The Elusive Quest for European security: From EDC to CFSP*, MacMillan, London, 2000., str. 12 – 36

ugovora bila je u osobitom interesu SAD-a koji je očekivao da će EDC preuzeti dio njihova tereta održavanja konvencionalnih snaga u Europi. Kongres je donio odluku da će samo zemlje koje izvrše ratifikaciju dobivati američku vojnu pomoć. No Francuska, zemlja iz koje je potekla inicijativa o osnivanju EDC-a i u kojoj je potpisan ugovor o njezinu osnivanju, suočila se s velikim poteškoćama. Nakon dužeg odgađanja procesa ratifikacije Narodna skupština 30. kolovoza 1954. odbila je ratificirati Ugovor o EDC-u.

Propašću EDC-a temeljno pitanje naoružavanja Njemačke i njezina doprinosa zapadnoeuropskoj sigurnosti ostalo je neriješeno. Bila je to prilika za Veliku Britaniju, koja je po pitanju EDC-a bila prilično suzdržana, preuzimajući tako rizik od izoliranja od kontinentalnih procesa, i koja nije željela prekid američke pomoći Europi, čime je SAD prijetio. Temeljna ideja koja je nastala u britanskoj diplomaciji, a na čijem je ostvarenju najviše radio ministar vanjskih poslova Anthony Eden, jest uključenje Njemačke u sustav zapadnoeuropske obrane putem modificiranja Briselskog ugovora o Zapadnoj uniji. Taj je ugovor, u odnosu na onaj o EDC-u, za Francusku bio puno prihvatljiviji jer je osiguravao uključenost Velike Britanije kao njegove potpisnice u zapadnoeuropsku sigurnost. Velikoj Britaniji odgovarala je pak mogućnost naslanjanja europskog sigurnosnog sustava na NATO, što je značilo uključenost SAD-a u europsku obrambenu politiku, a tu mogućnost razmatrali su ministri vanjskih poslova članica Zapadne unije nakon nastanka NATO-a. Osim toga, Zapadna unija nije imala onu nadnacionalnu komponentu koju je trebao imati EDC, te je i zbog toga bila prihvatljivija i Francuskoj i Velikoj Britaniji.

Nakon relativno kratkih, ali intenzivnih diplomatskih priprema u Londonu je od 28. rujna do 3. listopada održana konferencija devet zemalja (SAD-a, Kanade, Velike Britanije, Francuske, Njemačke, Italije, Belgije, Nizozemske i Luksemburga) o britanskom prijedlogu. Konferencijom je predsjedao Anthony Eden. Na konferenciji je prihvaćeno ono što je i bio glavni razlog njezina sazivanja: Njemačka i Italija postat će članice Ugovora iz Bruxellesa, Njemačka će biti primljena u NATO, a njezin okupacijski status bit će ukinut, uz uvjet nepoduzimanja mjera za ujedinjenje i promjenu granica silom te nadzora nad njezinim naoružavanjem i industrijskim postrojenjima.

Protokol kojim se modificira i dovršava Ugovor iz Bruxellesa, poznat

i kao Pariški sporazum, potpisan je 23. listopada 1954. Iz njega je isključena odredba o sprečavanju ponovne njemačke agresije te je zamijenjena afirmativnom formulacijom o promicanju jedinstva i progresivne integracije Europe. Novim člankom 4. predviđa se kako će nova organizacija djelovati u uskoj suradnji s NATO-om, a da bi se izbjeglo udvostručavanje funkcija, njezina tijela oslanjat će se na tijela NATO-a. Dotadašnje Savjetodavno vijeće Ugovora iz Bruxellesa postaje Vijeće Zapadnoeuropske unije, koje odluke o doprinosu NATO-u donosi konsenzusom, a odluke o stupnju naoružanja u Europi većinskim glasanjem. Novim člankom 9. Vijeće ZEU-a obvezuje se jedanput godišnje podnositi izvještaj Skupštini koju čine zastupnici zemalja članica Ugovora iz Bruxellesa u Skupštini Vijeća Europe. Uz Skupštinu i Vijeće, ZEU ima i Tajništvo. Uz temeljni protokol potpisani su još i protokoli o snagama ZEU-a, nadzoru naoružanja i Agenciji za nadzor naoružanja.⁴

Zapadnoeuropska unija i razvoj europske sigurnosne i obrambene politike

U odnosima koji su određeni dominacijom NATO-a i deklarativnom europskom obrambenom ulogom formaliziranom putem ZEU-a dugo nakon 1954. godine javljaju se samo francuske inicijative za iznalaženje europske sigurnosne pozicije. Jedna je od značajnijih Fouchetov plan iz 1961. godine o konfederaciji šest zemalja članica EEZ-a koje bi činile "političku Europu" sa sigurnosnom i obrambenom komponentom. Taj plan zapravo je plod procesa koji je započeo još 1958. godine sastankom De Gaullea i Adenauera i završio neuspjehom u travnju 1962., i to zbog nizozemskog, a kasnije i belgijskog suprotstavljanja političkoj suradnji šest zemalja s pretpostavljenom francuskom dominacijom i britanskim nesudjelovanjem.⁵

Prvi znaci američkog nezadovoljstva europskim doprinosom zajedničkoj

4

Tekstove temeljnih ugovora i protokola o osnivanju ZEU-a i dobar izbor službenih dokumenata iz njezina djelovanja vidjeti u Bloed, A.; Wessel, R., A., (ur.), *The Changing Function of Western European Union (WEU): Introduction and Basic Documents*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1994.

5

Više o Fouchetovom planu iz 1961. i širem procesu koji obilježava francuske inicijative, poznatom i kao Fouchetov proces, vidjeti u Wessel, A. R., *The European Union's Foreign and Security Policy. A Legal Institutional Perspective*, Kluwer Law International, Haag, 1999., str. 3-5

obrani i problematiziranje opsega vojnog angažmana u Europi dovode 1969. godine do britansko-njemačke inicijative o formiranju Eurogrupe, odnosno europskih snaga unutar NATO-a. Francuska, koja se ionako još od 1966. nalazi izvan vojne strukture NATO-a, i dalje zagovara izgradnju samostalnih europskih snaga te prijedlogom ministra vanjskih poslova Michela Joberta iz 1973. želi te snage razvijati putem ZEU-a, a ne kao europsku komponentu NATO-a.⁶

Do ulaska Velike Britanije u EZ ZEU služi kao forum za konzultacije članova EZ-a i Velike Britanije, no nakon toga njezina se aktivnost umrtvljuje. Snižavanjem napetosti među blokovima početkom 1980-ih godina stvaraju se uvjeti za samosvojnije djelovanje Europe na sigurnosnom i obrambenom polju. Nekoliko je vanjskih događaja koji neposredno utječu na nastanak nove klime. Jedan je proces razmještanja i povećavanja broja nuklearnih glava srednjeg dometa u Europi ("eurorakete"), uz istovremenu spremnost za otpočinjanje pregovora o smanjenju nuklearnog oružja u Europi ("Double Track Decision" Vijeća NATO-a iz 1979.). Prvom se europsko javno mijenje suprostavljalo, a drugo je prijetilo povlačenjem američkog nuklearnog oružja iz Europe. Po psihološkim učincima na Europu slična je odluka američke administracije iz ožujka 1983. o razvijanju svemirskog nuklearnog štita nad Sjevernom Amerikom (Strategic Defence Initiative – SDI, ili Rat zvijezda). Drugi je važan događaj izbijanje Zaljevskog rata između Iraka i Irana u rujnu 1980. Taj rat, vođen u relativnoj blizini Europe te ugrožavajući redovitu međunarodnu gospodarsku suradnju, posebice opskrbu naftom, otvarao je potrebu za snažnijim i neposrednijim europskim angažmanom.

Nove okolnosti nalaze svoj odraz u Londonskom izvještaju iz listopada 1981., u kojem se prvi put u okviru Europske političke suradnje (EPC) omogućuje razmatranje političkih aspekata sigurnosti. Na tragu Londonskog izvještaja jest i plan ministara vanjskih poslova Njemačke i Italije Hansa Dietricha Genschera i Emilia Colomba kojime u studenom 1981. godine predlažu sustavnije uključivanje sigurnosnih i obrambenih pitanja u procese EPC-a i stvaranje formalnih oblika suradnje EPC-a i EZ-a. Vrlo su važna i zajednička nastojanja Francuske i Njemačke koje svoju odlučnost da europskoj sigurnosti i obrani daju novi zamah pokazuju simboličkim reaktiviranjem obrambene dimenzije Elizejskog

⁶

Wallace, W., "The Sharing of Sovereignty: The European Paradox", *Political Studies*, XLVII, 1999., str. 509

sporazuma iz 1963. godine. Te inicijative i nastojanja pokazuju političku volju, a praktično ostvarenje nađeno je, slično kao i trideset godina prije prilikom nastanka ZEU-a, u reaktivaciji ZEU-a. Na pariškom sastanku Vijeća ZEU-a u lipnju 1984. osnovana je radna skupina za analizu reaktivacije, a na sastanku Vijeća ZEU-a 26. i 27. listopada 1984., koje su činili ministri vanjskih poslova i ministri obrane, usvojena je Rimaska deklaracija, kojom je reaktivirana ZEU.

Rimaska deklaracija kao najvažnija pitanja buduće osnažene suradnje članica ZEU-a na području obrane, čiji je cilj postizanje stabilnosti i povećanje obrambene sposobnosti zapadne Europe, navodi:

- naoružanje te kontrolu naoružanja i razoružanja;
- europski doprinos NATO-u i
- jačanje suradnje između Zapada i Istoka Europe.

Zemlje članice usuglasile su se da za postizanje navedenoga cilja treba u većoj mjeri koristiti upravo ZEU. Kako bi naglasili europsku dimenziju NATO-a, članovi ZEU-a pozivaju i one europske članove NATO-a koji nisu članovi ZEU-a na pojačanu suradnju. No kako je Zapadnoeuropskoj uniji pripala glavna zadaća u jačanju europske obrambene suradnje, u Deklaraciji se spominju, a u posebnom popratnom dokumentu navode, posebne mjere za bolje funkcioniranje ZEU-a. Prva navedena mjera tiče se Vijeća kao središnjeg tijela: Vijeće ZEU-a sastajat će se dvaput godišnje, a okupljat će ministre vanjskih poslova i ministre obrane. Mogući su i njihovi odvojeni sastanci radi razmatranja tema iz uže nadležnosti. Druga je mjera poboljšanje suradnje između Vijeća i Skupštine, uključujući prigodne sastanke predsjedništva Vijeća i Odbora Skupštine. Treća mjera tiče se rada Agencije za nadzor naoružanja (ACA) i Stalnog vijeća za naoružanje (SAC). Odlučeno je da se od 1. siječnja 1986. kao suvišan ukida nadzor nad konvencionalnim oružjem, dok nadzor nad atomskim, kemijskim i biološkim oružjem ostaje s postojećim ograničenjima, a Stalno vijeće zadužuje se za izradu prijedloga novog modela rada ACA-e i SAC-a, što će omogućiti ispunjavanje sljedećih zadaća:

- proučavanje nadzora naoružanja i razoružanja;
- proučavanje sigurnosnih i obrambenih pitanja i
- suradnju na pitanjima europskog naoružavanja.

Radi ostvarenja tih triju zadaća naredne, 1985. godine, na sastanku Vijeća ZEU-a u Bonnu osnovane su tri nove agencije ZEU-a.

Tako nakon desetgodišnje hibernacije reaktivacijom ZEU-a 1984. godine započinje intenzivniji proces traženja europskog sigurnosnog identiteta, koji je istovremeno i proces traženja uloge ZEU-a. Prva faza toga procesa traje gotovo jedno desetljeće, završavajući stupanjem na snagu Ugovora iz Maastrichta dana 1. studenog 1993. S obzirom na ulogu ZEU-a, na početku se još ne spominje uključenje u EZ, a prvi prijedlozi o tome pojavljuju se tek konačnim završetkom Hladnoga rata. Između Rimske deklaracije i Ugovora iz Maastrichta nastaju dva važna dokumenta: Jedinstveni europski akt i Platforma o europskim sigurnosnim interesima.

Jedinstveni europski akt iz veljače 1986., prva izmjena Rimskog ugovora o osnivanju EEZ-a, značajan je pomak u integraciji Europe na gospodarskom području, a predstavlja korak naprijed i u pogledu zajedničke sigurnosne politike jer kao sadržaj rada EPC-a postavlja i suradnju na "političkim i gospodarskim aspektima sigurnosti". Platforma o europskim sigurnosnim interesima iz listopada 1987. plod je nove europske sigurnosne samosvijesti, ali je dijelom i odgovor na američko-sovjetski sastanak na temu smanjivanja i mogućeg povlačenja nuklearnih raketa srednjeg dometa krajem 1986. Kako to nije bilo u skladu s europskim percepcijama vlastite sigurnosti, otvara se široka rasprava koja završava spomenutom Platformom. U njoj se izričito tvrdi da europska integracija neće biti cjelovita sve dok ne bude uključivala sigurnost i obranu, ali se u tom smislu, osim naglašavanja značaja ZEU-a, ne postavljaju neke značajnije konkretne zadaće. Platforma izražava žaljenje zbog podijeljenosti europskoga kontinenta, pozdravlja tendencije kontrole i smanjenja naoružanja, ali upozorava na to kako se u tom smislu nije puno učinilo te kako je očuvana prednost SSSR-a u konvencionalnom naoružanju, dok američku prisutnost, osobito nuklearnu, u Europi smatra nezamjenjivom. Govoreći o značajnom europskom doprinosu transatlantskom zajedništvu, to zajedništvo označava nedjeljivim. Platforma predstavlja izbalansiranu političku deklaraciju s ograničenim neposrednim učincima. Jedan je od njih skoro definiranje uvjeta za članstvo u Zapadnoeuropskoj uniji, koje će dovesti do punog članstva Španjolske i Portugala u ožujku 1990.⁷

Ubrzane promjene koje su se 1989. događale u srednjoj i istočnoj Europi, uključujući važno pitanje njemačkog ujedinjavanja, postavile

7

Čehulić, L., *Europska obrana*, Zagreb, 2006., str. 95

su političku, sigurnosnu i obrambenu suradnju, odnosno traženje Europskog sigurnosnog i obrambenog identiteta (European Security and Defence Identity – ESDI) kao važnu temu Međuvladine konferencije (1990. i 1991.), koja je dovela do Ugovora iz Maastrichta.

Tim Ugovorom, iako je on kompromisno rješenje, ipak se jasno pokazuju ambicije EU-a prema razvijanju Zajedničke vanjske i sigurnosne politike (Common Foreign and Security Policy – CFSP) kao višeg stupnja u odnosu na EPC, koju je naslijedila. CFSP je postavljen u drugi stup nove strukture EU-a, u kojem, kao i u trećem stupu, Pravosuđu i unutarnjim poslovima, vladaju drugačija pravila, s manje nadsudborskih ovlasti nego u prvom stupu, Ekonomskoj i monetarnoj uniji. Ugovor od zemalja članica traži da njihovi stavovi u bitnim vanjskopolitičkim pitanjima budu usklađeni, a umjesto konsenzualnog odlučivanja o zajedničkim akcijama uvodi se donošenje odluka kvalificiranom većinom. Ipak, obrambeni sadržaji isključeni su iz tog postupka olakšanog odlučivanja. I čitav CFSP obranu uključuje na nejasan način, naime tako da "eventualno sadržava i obrambenu politiku koja s vremenom može dovesti do zajedničke obrane". ZEU se definira kao "integralni dio razvoja Unije" od koje je pozvana "provesti odluke i akcije Unije koje imaju obrambene implikacije". U posebnoj Deklaraciji o Zapadnoeuropskoj uniji, koju su donijele zemlje članice ZEU-a i koja je sastavni dio Ugovora iz Maastrichta, ZEU se definira kao "obrambena komponenta Europske Unije" koja ima zadaću "jačati europski stup Atlantskog saveza".

Na sastanku Vijeća ZEU-a iz lipnja 1992. u Sankt Petersburgu detaljnije su razrađene odredbe Ugovora iz Maastrichta, a dane su i nove zadaće ZEU-u, i to izvan okvira kolektivne obrane. Petersburškom deklaracijom zemlje članice obvezuju se razviti vojne kapacitete za izvođenje operacija pod vodstvom ZEU-a na području humanitarnih akcija i spašavanja, očuvanja mira i borbenih zadaća u krizama, uključujući postizanje mira. Te vrste operacija, poznate kao Petersburške zadaće, predstavljaju novi, "meki" oblik sigurnosnog djelovanja, nakon Hladnoga rata aktualniji od glavnih hladnoratovskih sigurnosnih zadaća: kolektivne obrane i strateškog odvraćanja. I to posebno iz europske perspektive. Petersburškom deklaracijom zemlje članice ZEU-a iskazuju spremnost na podupiranje operacija očuvanja mira koje bi provodili OESS ili Vijeće sigurnosti UN-a, a bez navođenja nekoga geografskog ograničenja. No

ta mogućnost postavljena je od slučaja do slučaja i u skladu s "vlastitim procedurama".

Nakon povezivanja EU-a i ZEU-a u Ugovoru iz Maastrichta narednih desetak godina teče proces uključenja ZEU-a u EU. Ugovorom iz Amsterdama iz listopada 1997. EU dobiva nadležnost izvršenja Petersburških zadaća, olakšava se donošenje odluka jer se konsenzus ublažava mogućnošću konstruktivne suzdržanosti (suzdržanost triju zemalja članica ne onemogućuje usvajanje odluke), uvodi se položaj visokog predstavnika za vanjsku i sigurnosnu politiku, koji je ujedno i glavni tajnik Vijeća EU-a, a pod njegovom nadležnosti nalazi se i novoosnovani Odjel za političko planiranje i rano upozorenje (Policy Planning and Early Warning Unit – PPEWU). Malo se jača položaj Europskog parlamenta i Europske komisije jer se s prvim konzultira u vezi s "glavnim aspektima", a potomja se drži "potpuno uključenom", no inicijativa je i dalje na Vijeću EU-a i njegovu predsjedništvu. Kada se radi o odnosu EU-a i ZEU-a, izričaji Ugovora iz Amsterdama nisu dovoljno precizni. Tako u članku 17. stoji nejasna odredba da EU može uspostaviti akcije ZEU-a, kao i to da odlukom Vijeća EU-a može doći do sjedinjavanja dviju organizacija.

Sjedinjavanju dviju organizacija u to vrijeme najžešće se protivi Velika Britanija, ali uskoro, tijekom francusko-britanskog sastanka u Saint Malou 3. i 4. prosinca 1998., njezina se pozicija mijenja. U tada usvojenoj Deklaraciji o europskoj obrani vrlo se ambiciozno govori o tome da EU treba imati ne samo vlastite vojne snage dostatne za izvođenje autonomnih operacija nego i spremnost za upotrebu tih snaga, kao i mehanizme donošenja odluka o tome. Te snage mogu biti one na raspolaganju NATO-u kada NATO kao cjelina nije angažiran, ali i snage izvan okvira NATO-a. Ambicioznost Deklaracije potvrđuje i odredba da europske snage trebaju imati potporu snažne i konkurentne europske industrije i tehnologije. Govori se i o tijelima ZEU-a koja bi trebao imati i EU (Vojni odbor, Vojna služba, Satelitski centar i Institut za sigurnosne studije), što je trasiranje puta za uključenje ZEU-a u EU. Tako je Saint Malo politički otvorio proces prenošenja tijela i nadležnosti sa ZEU-a na EU, odnosno uključenja ZEU-a u EU te, *de facto*, gašenja ZEU-a.

Deklaracija iz Saint Maloa općenito se smatra snažnim zaokretom Velike Britanije u pitanjima europske sigurnosti i obrane. Tri su važna

razloga tome zaokretu. Prvi je odlučnost nove laburističke Vlade da, nakon izostajanja Velike Britanije iz projekata Euro i Schengen demonstrira predanost EU-a, preuzimajući inicijativu na delikatnom sigurnosnom području. Drugi je sadržan u namjeri da se izgradnjom europskih snaga pridonesu podjeli tereta zajedničke obrane i tako sačuva američka prisutnost u Europi. I treći je za to vrijeme uspješna suradnja s Francuskom prilikom krize na Kosovu i prepoznavanje prigode za afirmaciju kao posrednika u približavanju stajališta SAD-a i Francuske.⁸

Na tragu Deklaracije iz Saint Maloa Europsko vijeće u lipnju 1999. u Kölnu donosi odluku o spajanju ZEU-a i EU-a do kraja 2000., o izgradnji sposobnosti EU-a za vođenje vojnih operacija u krizama, potrebi osnivanja odgovarajućih upravnih tijela za dostizanje tih sposobnosti te redovitim sastancima Vijeća za opće poslove kojima, prema potrebi, prisustvuju i ministri obrane. Ugovorom iz Nice iz prosinca 2000., koji je postao sastavni dio Ugovora o Europskoj Uniji, sam EU izravno, a ne posredno preko ZEU-a, preuzima nadležnost za provođenje sigurnosne i obrambene politike, odnosno izvršavanje Petersburških zadaća. Tim ugovorom, iako još s opreznim formulacijama, zasnovana je Europska sigurnosna i obrambena politika (European Security and Defence Policy – ESDP). Kako su brisane odredbe o odnosima ZEU-a i EU-a, trebalo je u Ugovor unijeti neka od važnijih tijela ZEU-a te su kao tijela EU-a osnovani Politički i sigurnosni odbor (Political and Security Committee – PSC), Vojni odbor EU-a (EU Military Committee – EUMC) i Vojna služba EU-a (EU Military Staff – EUMS).

No iako su Ugovorom iz Nice brisane odredbe o ZEU-u kao sigurnosnom i obrambenom instrumentu EU-a, najvažnija odredba Modificiranog sporazuma iz Bruxellesa, ona o kolektivnoj obrani, nije uključena u Ugovor o EU-u. U Ugovoru iz Nice govori se o “progresivnom oblikovanju zajedničke obrambene politike”, ali se umjesto eksplicitnog postavljanja međusobnih sigurnosnih jamstava postavlja deklarativni cilj “jačanja sigurnosti Unije u svim aspektima”. To znači da je izvorna svrha ZEU-a, sadržana u članku 5. Modificiranog ugovora iz Bruxellesa, i nakon Nice formalno ostala sačuvana. Uz

8

Da to britansko postupanje nije bilo usklađeno s SAD-om pokazuje brz i oštar napad državne tajnice Madeleine Albright na sadržaj Deklaracije. Sjenu na francusko-britansko zajedništvo iskazano Deklaracijom bacili su i skori angloamerički zračni udari po Iraku, kojima se Francuska protivila, kao i američkoj intervenciji u Iraku uopće, a Velika Britanija ih je, kao osobit znak odanosti prema SAD-u, podržavala. Deighton, A., “The European Security and Defence Policy”, *Journal of Common Market Studies*, svezak 40, 2002., str. 725

glavnu ostale su sačuvane još dvije funkcije, odnosno tijela ZEU-a: Skupština i Zapadnoeuropska skupina za naoružanje. No nakon unošenja sigurnosnih jamstava, iako u ograničenom obliku, u Lisabonski ugovor, koji je stupio na snagu u prosincu 2009., Predsjedništvo Stalnog vijeća ZEU-a na sastanku u Bruxellesu 31. ožujka 2010. uime deset punopravnih članica Modificiranog ugovora iz Bruxellesa zauzelo je stav da je Zapadnoeuropska unija ispunila svoju povijesnu zadaću i donijelo odluku o prestanku ZEU-a, koja proceduralno treba biti provedena do kraja lipnja 2011.

Zapadnoeuropska unija i NATO

Rasprava o odnosu ZEU-a prema NATO-u otvara širu i važniju raspravu o odnosu europske sigurnosne i obrambene politike prema NATO-u, a to je u biti rasprava o odnosu Europe i SAD-a na sigurnosnom i obrambenom području. U pozadini službenih NATO-ovih stajališta dominantno se nalazi politika SAD-a, a u delikatnim trenucima SAD otvoreno iskazuje svoja stajališta. Europska pozicija u čitavom razdoblju nakon Drugog svjetskog rata bila je vrlo složena, iako ne uvijek na isti način. Ipak se može postaviti osnovna shema europske pozicije. Na jednoj je strani te sheme Velika Britanija koja je općenito, a posebice na sigurnosnom području, zagovarala stajališta SAD-a, a na drugoj Francuska, jedina članica EU-a koja kontinuirano i nedvosmisleno traži veću ulogu Europe u sigurnosnim i obrambenim pitanjima te ravnopravnost s SAD-om. Ostale zemlje nalaze se između ta dva pola, nekad bliže jednome, a nekad drugome, ovisno o općim političkim prilikama i vlastitom interesu. Na tom prostoru između Francuske i SAD-a, odnosno zadržavajući se na europskom kontekstu, između Francuske i Velike Britanije, osobito je značajna i zanimljiva pozicija Njemačke.

Navedene su odredbe Modificiranog ugovora iz Bruxellesa kojima se predviđa djelovanje ZEU-a u uskoj suradnji s NATO-om i izbjegavanje udvostručavanja funkcija i kapaciteta. Kako je već u vrijeme nastanka ZEU-a bio definiran bipolarni hladnoratovski sustav u kojemu se na čelu jednog pola nalazio SAD, odnosno NATO, jasno je da su te odredbe

značile stavljanje ZEU-a u sjenu NATO-a.

Završetkom Hladnoga rata otvara se prostor razvoju europske sigurnosne i obrambene politike, moguće uloge ZEU-a i odnosa prema NATO-u i unutar njega.⁹ Jedno od radikalnijih očekivanja bilo je ono o potpunom nestanku NATO-a. Neki autori smatraju da je NATO imao svrhu postojanja za vrijeme Hladnoga rata, a da nakon njega europsku sigurnosnu i obrambenu politiku treba prepustiti Europi, u čemu bi ključnu ulogu imao ZEU.¹⁰ Ipak, 1990-ih godina NATO je zadobio novo značenje. Dva najvažnija razloga za to bile su velike krize koje se javljaju u Zaljevu i na prostoru bivše Jugoslavije, a koje zahtijevaju snažan i učinkovit vojni odgovor, kao i želja za brzom integracijom i sigurnosnim jamstvima novih demokratskih zemalja u središnjoj i istočnoj Europi, što im je brzo i uvjerljivo mogao pružiti samo NATO. Tomu treba dodati i ojačanu poziciju ujedinjene Njemačke koja je izazivala strahove kako zapadnih, tako i istočnih susjeda, a koja je od strane NATO-a mogla biti bolje nadzirana. Svoju novu posthladnoratovsku poziciju NATO postavlja u Londonskoj deklaraciji, usvojenoj na sastanku na vrhu u srpnju 1990., deklarirajući četiri važne političke namjere. Prva je jačanje njezine političke komponente, druga je prijedlog zajedničke deklaracije s Varšavskim paktom o tome da te dvije organizacije više ne budu protivnici, treća je poziv SSSR-u i Varšavskom paktu da uspostave diplomatske veze s NATO-om, a četvrta je poziv OESS-u da postane forum za širi politički dijalog u ujedinjenoj Europi.¹¹

Nakon Deklaracije iz Maastrichta o ulozi ZEU-a i paralelne NATO-ove Rimske deklaracije o miru i suradnji iz studenog 1991. intenzivira se suradnja NATO-a i ZEU-a. Dolazi do ponovnih sastanaka Stalnog Vijeća ZEU-a i NATO-ove Komande za Europu (SACEUR), zajedničkih sastanaka tijela nadležnih za suradnju na Mediteranu, kao i do razmjene informacija vezanih za odnose s Rusijom i Ukrajinom. Veleposlanici zemlje predsjedateljice ZEU-a izvještavali su Sjevernoatlantsko vijeće prigodom njegovih tjednih sastanaka o radu ZEU-a, ali ta komunikacija

9

Više o rješenjima novih odnosa vidjeti u Gnesotto, N., "European Defence: why not the Twelve?", *Chaillot Papers*, 1, Pariz, 1991., str. 14-16

10

Conry, B., "The Western European Union As NATO's Successor", *CATO Policy Analysis*, br. 239, rujana 1995.

11

Više o razlozima očuvanja NATO-a nakon Hladnog rata vidjeti u Art, J. R., "Why Western Europe Needs the United States and NATO", *Political Science Quarterly*, svezak 111, br. 1, 1996., str. 10-13; Howorth, J., "European Integration and Defence: An Ultimate Challenge?", *Chaillot Papers*, 43, Pariz, 2000., str. 12-13

nije išla i u drugom smjeru jer su sastancima Vijeća ZEU-a prisustvovali i predstavnici zemalja koje nisu bile članice NATO-a. Glavni tajnici posjećivali su vijeća dviju organizacija kada su se održavala na ministarskoj razini, ali u tome je bilo više simbolike nego sadržaja. To je bio slučaj i sa sastancima predstavnika dvaju glavnih tajništva na nižim razinama jer do 1996. nije bilo sporazuma o razmjeni tajnih podataka. Usklađivanje mjesta i vremena sastanaka vijeća dviju organizacija također nikada nije formalizirano.¹²

Na sastancima Sjevernoatlantskog vijeća u Bruxellesu iz siječnja 1994. i Istanbulu iz lipnja iste godine NATO je deklarativno prihvatio ZEU kao svoj "europski stup". U pogledu odnosa ZEU-a i NATO-a onemogućeno je udvostručavanje nadležnosti i poslova jer ionako ograničena vojna struktura ZEU-a (najviše tri predstavnika svake zemlje članice) funkcionira prema načelu "dvaju šesira", što znači da istovremeno pripada objema organizacijama. NATO-ovi zajednički zapovjedni, logistički i obavještajni kapaciteti stavljaju se na raspolaganje ZEU-u za izvođenje samostalnih europskih akcija, ali to podliježe konzultacijama unutar Vijeća NATO-a. Kao znak dobre volje ZEU 1992. odlučuje neeuropskim članovima NATO-a dati status pridruženih članova i uključiti njihove vojne predstavnike u svoja vojna tijela. Daljnji razvoj odnosa bio je na tragu tih temeljnih rješenja te se može zaključiti da je pitanje odnosa ZEU-a i NATO-a, kao i šire pitanje europskog obrambenog identiteta, riješeno ne samo uskom suradnjom, nego i dominacijom NATO-a, a kako u stalnim zajedničkim kapacitetima NATO-a dominira SAD, to znači da je zadržana prevlast SAD-a sve do mogućnosti veta, uskraćivanjem operativne potpore europskim akcijama.¹³

¹²Cornish, P., "European Security: the end of architecture and the new NATO", *International Affairs*, svezak 72, br. 4, listopad 1996., str. 767¹³Bono, G., *European Security and Defence Policy: Theoretical Approaches, The Nice Summit and Hot Issues*, EU's Research and Training Network, ESDP and Democracy, veljača 2002., str. 17

Značenje Zapadnoeuropske unije u europskoj integracijskoj i sigurnosnoj politici

ZEU nije ostvario svoju temeljnu zadaću da postane organizacija koja će svojim potencijalima i snagom omogućiti kolektivnu samoobranu Zapadne Europe. No unatoč tome, nije uputno djelovanje jedne organizacije u tako teškim uvjetima i na tako delikatnom području, kakvo je područje zajedničke sigurnosti i obrane, jednoznačno odrediti kao neuspjeh. Ne treba smetnuti s uma da je njezina prethodnica, Zapadna unija, nastala prije NATO-a i većine ostalih, uglavnom europskih organizacija, da je Zapadnoeuropska unija, doduše u stanju uspavanosti, preživjela teško hladnoratovsko razdoblje te da je pri kraju toga razdoblja i nakon njega odigrala važnu ulogu u iznalaženju suvremenih europskih, a dijelom i svjetskih sigurnosnih mehanizama. Razlozi njezina "neuspjeha" vidljivi su u kontekstu u kojem je djelovala, a posebno u kontekstu ograničenja njezinog institucionalnog okvira. U podlozi tih ograničenja nalaze se politike najvažnijih zemalja. Glavna je oznaka politika europskih zemalja nejednaka želja za ostvarenjem europskog sigurnosnog identiteta, odnosno samostalnosti, a politike SAD-a dominacija i nesklonost jačanju europske sigurnosne samostalnosti.

Dijelom zahvaljujući i ograničenjima na ostvarenju svojih temeljnih integracijskih i sigurnosnih ciljeva, ZEU razvija važne sekundarne aktivnosti, ali u funkciji temeljnih ciljeva. Djelujući iz sjene, ZEU je lakše mogao ostvarivati kontakte i promicati politiku suradnje s novim demokracijama na istoku Europe, s Rusijom i Kinom, ali i naglašavati važnost Mediterana za europsku vanjsku i sigurnosnu politiku. Samostalno, u suradnji s NATO-om ili na zahtjev Vijeća EU-a sudjelovala je u većem broju sigurnosnih i humanitarnih aktivnosti; od čišćenja mina nakon Zaljevskog rata, preko nadzora sankcija protiv Srbije i Crne Gore u Jadranskom moru i na Dunavu do pomoći izbjeglicama na području Velikih jezera u Africi. Poseban doprinos organizacija ZEU dala je u približavanju europskih sigurnosnih pitanja javnosti i promicanju demokratskog nadzora europske sigurnosne politike.

Konačno, unatoč naznačenim poteškoćama i neuspjehu u ostvarenju temeljne zadaće, Zapadnoeuropska unija dala je značajan doprinos

iznalaženju svjetskih sigurnosnih mehanizama i razvoju europskih integracijskih procesa na sigurnosnom području. Djelujući iz europske perspektive, svojim radom i inicijativama pomaže ubrzati i uobličiti mehanizme sigurnosne suradnje europske i američke strane Atlantika, odnosno EU-a i NATO-a, koji čine okosnicu sigurnosne arhitekture suvremenog svijeta. Nastala kao rezultat zajedničkih europskih i američkih napora, a poslije postavljena kao uloga mosta između EU-a i NATO-a, Zapadnoeuropska unija već samim svojim postojanjem nameće potrebu razjašnjenja svoje međupozicije i nalaženja suvremenih odnosa između EU-a i NATO-a. Slična je situacija s ulogom ZEU-a u razvoju europskih integracijskih procesa na sigurnosnom području. I tu je već samo postojanje jedne organizacije koja ne ispunjava svoju svrhu pozivalo na rješenje. No doprinos ZEU-a svakako je veći od pukog održavanja svijesti o potrebi europskog integriranja i na sigurnosnom i na obrambenom području. Svojim djelovanjem 1980-ih godina pomogla je vanjskopolitičke i sigurnosne sadržaje uključiti u strukture EU-a, a 1990-ih godina pridonosi izgradnji tijela i procedura za ostvarenje tih sadržaja, uključujući ona tijela koja je EU od nje preuzeo.

Literatura:

1. Adamski, J., *Back to the Future? Historical Antecedants of the ESDP*, International Studies Association, 2004., Annual Meeting, Montreal, Cana, str. 1-9
2. Art, J. R., "Why Western Europe Needs the United States and NATO", *Political Science Quarterly*, svezak 111, br. 1, 1996.
3. Bailes, J. K. A., "NATO's European Pillar: The European Security and Defence Identity", *Defence & Security Analysis*, svezak 15, br. 3, str. 305-322, prosinac 1999.
4. Bloed, A.; Wessel, R., A. (ur.), *The Changing Function of Western European Union (WEU): Introduction and Basic Documents*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, 1994.
5. Bono, G., *European Security and Defence Policy: Theoretical Approaches, The Nice Summit and Hot Issues*, EU's Research and Training Network, ESDP and Democracy, veljača 2002.

6. Conry, B., "The Western European Union As NATO's Successor", *CATO Policy Analysis*, br. 239, rujan 1995.
7. Cornish, P., "European Security: the end of architecture and the new NATO", *International Affairs*, svezak 72, br. 4, listopad 1996., str. 751-770
8. Čehulić, L., *Europska obrana*, Politička kultura, Zagreb, 2006.
9. Deighton, A., "The European Security and Defence Policy", *Journal of Common Market Studies*, svezak 40, 2002., str. 719-741
10. Duke, S., *The Elusive Quest for European security: From EDC to CFSP*, MacMillan, London, 2000.
11. Gnesotto, N., "European Defence: why not the Twelwe?", *Chaillot Papers*, 1, Pariz, 1991.
12. Howorth, J., "European Integration and Defence: An Ultimate Challenge?", *Chaillot Papers*, 43, Pariz, 2000.
13. Wallace, W., "The Sharing of Sovereignty: The European Paradox", *Political Studies*, XLVII., 1999., str. 503-521
14. Wessel, A. R., *The European Union's Foreign and Security Policy. A Legal Institutional Perspective*, Kluwer Law International, Haag, 1999.

Summary

The Western European Union in European Integration and Security Policy

The Western European Union was established in 1954 with the aim of creating a system of collective security and the inclusion of Germany into that system. However, during the Cold War western European security is realised through NATO, leaving the Western European Union in its shadow. With the weakening and disappearance of the Cold War, the possibility of a more independent European security and defence policy increases, which gives rise to the position of the Western European Union. The new European security policy develops in close cooperation with NATO, but the role of the Western European Union in the twenty-first century is taken over by the European Union, whose integration expands to include areas of security and defence policies.

Key words: Western European Union, European Union, NATO, security, defence, integration.